

Sygn. akt III USK 162/22

POSTANOWIENIE

Dnia 5 kwietnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania J. Z.

od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego

z udziałem K. Z.

o ustalenie podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników i prawa do emerytury rolniczej,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 5 kwietnia 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 22 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 665/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 22 grudnia 2021 r., sygn. akt III AUa 665/21 Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację odwołującej się J. Z. od wyroku Sądu Okręgowego w Siedlcach z 30 czerwca 2021 r., sygn. akt IV U 1170/19, którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołania od decyzji Prezesa Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego z 31 października 2019 r. i 8 listopada 2019 r.

Decyzją z 31 października 2019 r. skierowaną do K. Z. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczeń Społecznych działając na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 art. 39 ust. 4 oraz art. 3a. art. 4 ust. 2 a także art. 8 ust. 1 2 i 2a i art. 17 ust. 1 i 3 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 1991 r.

Nr 7, poz. 24) stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników J. Z. w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 31 sierpnia 2019 r. oraz od 16 września 2019 r. do 15 października 2019 r.

Natomiast decyzją z 8 listopada 2019 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 19 ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników odmówił J. Z. prawa do emerytury rolniczej wskazując, że ubezpieczona nie udowodniła wymaganego okresu podlegania ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu w wymiarze co najmniej 25 lat, a jedynie 14 lat, 10 miesięcy i 8 dni.

Odwołania od obu w/w decyzji złożyła ubezpieczona J.Z. wnosząc o ich zmianę poprzez ustalenie, że w okresie od 1 stycznia 2005 r. do 31 sierpnia 2019 r. oraz od 16 września 2019 r. do 15 października 2019 r. podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników, a w konsekwencji uznanie, że spełnia wszystkie przesłanki do nabycia prawa do emerytury rolniczej.

W odpowiedzi na odwołania Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego wniósł o ich oddalenie, argumentując jak w zaskarżonych decyzjach.

Wyrokiem z 30 czerwca 2021 r., sygn. akt IV U 1170/19 Sąd Okręgowy w Siedlcach oddalił obydwa odwołania.

Apelację wyroku Sądu Okręgowego wniosła odwołująca się, zarzucając mu sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz naruszenie art. 233 § 1 k.p.c.; art. 7 i art. 16 w zw. z art. 6 ust. 13 oraz art. 37 ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz art. 19 ust. 1 oraz art. 20 ust. 1 i 3 w/w ustawy, a także art. 31 ust. 3 Konstytucji RP i zasady proporcjonalności, o której mowa w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.)

Sąd Apelacyjny oddalił apelację jako niezasadną.

Odnosząc się do zarzutów apelacyjnych związanych z naruszeniem przez Sąd Okręgowy przepisów prawa materialnego, Sąd Apelacyjny wskazał, że ma świadomość, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego (w wyroku z 25 października 2016 r., I UK 386/15) przedstawiony został pogląd, zgodnie z którym ocena prawa

podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników w zbiegu z pozarolniczą działalnością gospodarczą (umowami prawa cywilnego) nie powinna pomijać zasady proporcjonalności, o której mowa w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.). Jednakże Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że przedstawiony przez Sąd Najwyższy w tym orzeczeniu oraz w innych pogląd, że istnieją podstawy do przyjęcia pozajęzykowych reguł interpretacji prawa, których punktem wyjścia jest stwierdzenie, że przystąpienie do określonego systemu ubezpieczenia społecznego (w tym wypadku rolniczego) i ochrona ryzyk ubezpieczeniowych w danym reżimie nie może być dowolnie usuwana przez organy rentowe po wielu latach ubezpieczenia, gdy działalność rolnicza osoby fizycznej, przez cały okres aktywności zawodowej, stanowiła jej główne źródło dochodów jest uzasadniony gdy do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 29 maja 2013 r., I UK 641/12; z 13 listopada 2014 r., I UK 117/14). Wówczas rygor ustania z mocy prawa rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych, po wielu latach opłacania składek, może prowadzić do zastosowania nieproporcjonalnie drastycznej sankcji w zestawieniu z niezawinionym uchybieniem ubezpieczonego, który w dobrej wierze może być przekonany, że raz uzyskane uprawnienie do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników nie zostanie przerwane przez, podjęcie pracy zarobkowej (na podstawie umowy o pracę).

Sąd odwoławczy podkreślił, że orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, wywodząc z art. 2 Konstytucji RP zasadę ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, zwaną także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiąże z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, „by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny” (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 7 lutego 2001 r., K 27/00). Wskazane zasady opierają się zatem na pewności prawa, czyli takim zespole cech

przysługujących prawu, które gwarantuje jednostce bezpieczeństwo prawne, umożliwiając jej decydować o swoim postępowaniu na podstawie pełnej znajomości przesłanek działania organów państwa, a zarazem znajomości konsekwencji prawnych, jakie postępowanie to może za sobą pociągnąć.

W konsekwencji organ rolniczego ubezpieczenia społecznego musi stosować obowiązujące przepisy w taki sposób, aby ubezpieczony mógł układać swoje sprawy, znając swoją sytuację prawną w oparciu o informacje udzielane przez ten organ, do czego zobowiązują przepisy art. 8 i 9 k.p.a. (stosowane - przez odesłanie z art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników - w związku z 123 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych). Przepis art. 9 k.p.a. zobowiązuje organ rentowy do należytego i wyczerpującego informowania stron o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków będących przedmiotem postępowania administracyjnego; organy czuwają nad tym, aby strony i inne osoby uczestniczące w postępowaniu nie poniosły szkody z powodu nieznamości prawa, i w tym celu udzielają im niezbędnych wyjaśnień i wskazówek.

W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Apelacyjny uznał, że wnioskodawczyni nie dochowała należytej staranności i do wyłączenia jej z ubezpieczenia społecznego rolników doszło z jej winy. Organ ubezpieczeniowy nie był w stanie indywidualnie poinformować wyczerpująco o wpływie podjęcia przez nią zatrudnienia na podleganie ubezpieczeniu rolniczemu, gdyż wnioskodawczyni nie przekazała organowi informacji o podjęciu tego zatrudnienia, pomimo kilkunastoletniego kontynuowania pracy poza rolnictwem. Nie podjęła również żadnych czynności w tym zakresie mimo, że jak wykazano istniały okoliczności, które powinny wzbudzić jej aktywność, poprzez co najmniej zwrócenie się do organu zapytaniem o własną sytuację prawną. Wnioskodawczyni chociaż nie posiadała wykształcenia prawniczego to jednak jako osoba wykonująca we wcześniejszym okresie zatrudnienie księgową miała świadomość różnicy pomiędzy powszechnym ubezpieczeniem pracowniczym a ubezpieczeniem rolników i w momencie podjęcia na nowo pracy zobowiązana była do wyjaśnienia wszelkich potencjalnych wątpliwości poprzez zwrócenie się do KRUS i uzyskania wiążącej informacji, tym bardziej, że od zakończenia jej poprzedniego zatrudnienia w 1989

roku do podjęcia pracy na nowo w grudniu 2004 r. należało zakładać możliwość zmiany przepisów w ubezpieczeniu społecznym rolników.

W wyroku Sądu Najwyższego I UK 117/14 wskazano, że wykładnia prawa nie powinna ograniczać się do gramatycznego brzmienia regulacji zawartych w ustawach rządzących ubezpieczeniem społecznym rolników, ale wymaga zastosowania reguł interpretacji celowościowo-systemowej, z uwzględnieniem konstytucyjnej cechy proporcjonalności, która w razie ewidentnego zawinienia organów publicznych wyklucza pozbawienie skarżącego rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych. Zatem w tym orzeczeniu Sad Najwyższy wskazuje na konieczność zachowania zasady proporcjonalności przy ewidentnym zawinieniu KRUS. Sąd Apelacyjny w ustalonych okolicznościach nie przyjął ewidentnej winy Kasy, z powodu której wyłączono z ubezpieczenia społecznego rolników. Przeciwnie uznał, że wina leżała po stronie wnioskodawczym, która zaniechała przekazania do organu informacji o podjęciu zatrudnienia a przed jego podjęciem nie upewniła się jaki skutek może wyrzucić zawarta i wykonywana umowa o pracę. Prawdą jest, że wykonywane na 1/4 etatu zatrudnienie miało charakter marginalny i że podstawowym źródłem utrzymania wnioskodawczym do czerwca 2015 r. - do czasu przekazania większości gospodarstwa dzieciom - była praca w gospodarstwie rolnym. Jednakże nie może to wpłynąć na zmianę wyroku, gdyż sam ustawodawca uznał, dokonując zmiany ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników 2 kwietnia 2004 r. że nawet niski wymiar zatrudnienia pracowniczego wpływa na wyłączenie z ubezpieczenia rolniczego.

Poza tym, zastosowaniu zasady proporcjonalności do wykładni przepisów wyłączających wnioskodawczynię z ubezpieczenia rolniczego, stoi na przeszkodzie fakt, że z tytułu objęcia jej ubezpieczeniem pracowniczym uzyskała prawo do emerytury powszechnej, a więc lata związane z opłacaniem składki na to ubezpieczenie stały się podstawą do przyznania świadczenia.

Reasumując, w ocenie Sądu Apelacyjnego, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowych ustaleń, w oparciu o posiadany materiał dowodowy i wyprowadził z niego należycie uzasadnione wnioski, które stały się podstawą do wydania orzeczenia bez potrzeby ich uzupełniania bądź korygowania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, Sąd pierwszej instancji wyjaśnił w toku procesu wszystkie istotne

okoliczności i przyjmując właściwe podstawy prawne swojego rozstrzygnięcia, nie naruszył przepisów materialnych. Podniesione zarzuty apelacyjne, jak i argumentacja apelacji, były niezasadne. Sąd prawidłowo uznał, że wnioskodawczyni słusznie została wyłączona z ubezpieczenia rolniczego w spornym okresie a w konsekwencji nie spełniła wszystkich przesłanek do nabycia emerytury rolniczej wskazanych w art. 19 ust. 1 ustawy. J. Z. nie legitymuje się wymaganym co najmniej 25 letnim okresem ubezpieczenia rolniczego. Zaskarżony wyrok odpowiada prawu.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła skargą kasacyjną odwołująca się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawie przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Strona skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując jest ona oczywiście uzasadniona. Nie może się bowiem ostać w obrocie prawnym wyrok Sądu Apelacyjnego w sytuacji, gdy Sąd ten zaakceptował wyłączenie ubezpieczonej z ubezpieczenia społecznego rolników za okres 15 lat wstecz oraz pozbawienie jej tym samym prawa do emerytury rolniczej, jak również prawa do żądania zwrotu opłaconych składek na to ubezpieczenie (z uwagi na przedawnienie), czym naruszył zasadę proporcjonalności, o której mowa w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, art. 1 Protokołu Nr 1, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz.U. 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), zgodnie z którą ingerencja w prawa nabyte powinna być proporcjonalna do naruszenia prawa.

Sytuacja faktyczna, z jaką mamy do czynienia w niniejszej sprawie nie dawała bowiem podstaw do przyjęcia, aby to wyłącznie ubezpieczona swoim działaniem doprowadziła do przedmiotowego skutku, wprowadzając organ rentowy w błąd co do istotnych okoliczności mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującej się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanki przyjęcia skargi do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie

kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W uzasadnieniu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie przedstawiono żadnej argumentacji, która mogłaby przemawiać za przyjęciem, że skarga kasacyjna kwalifikuje się do przyjęcia do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania stanowi powtórzenie zarzutów i argumentacji zawartej w apelacji odwołującej się, które były już przedmiotem analizy ze strony Sądu drugiej instancji. Sąd ten słusznie wskazał, że orzecznictwo Sądu Najwyższego, na które powołuje się skarżąca, dotyczy sytuacji, gdy do przekroczenia zasad pozwalających na pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników doszło bez winy tej osoby. W niniejszej sprawie Sąd drugiej instancji ocenił, że odwołująca się z własnej winy doprowadziła do sytuacji, w której doszło do wyłączenia jej z ubezpieczenia społecznego rolników z uwagi na zbieg z ubezpieczeniem pracowniczym. W dalszej części swojego uzasadnienia strona skarżąca jedynie polemizuje ze stanowiskiem Sądu drugiej instancji, próbując przeforsować własną ocenę stanu faktycznego niniejszej sprawy.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c.

S.O.

m.s.